

câizdir (Sahnûn, IV, 16-17; İbn Kudâme, IV, 335). İbn Teymiyye ve İbn Kayyim ise alacaklının borçludan müslümün fihî de-ğ erinden fazla bir şey almaması şartıyla bu tür tasarruflarda sakınca bulunmadığı görüşündedir. Şâfiîler ve bir kısım Hanbelî fakihî müslümün fihîn istibdâle konu yapılmasını sağlamak için ikâle müessesesini kullanmıştır. Buna göre taraflar öncelikle selem akdini fesheder. Böylece selem alacaklısının verdiği re'sûlmâl sebep-siz zenginleşme dolayısıyla, borçlunun zimmetinde yer alır. Bu alacak tıpkı karz ve semen alacağı gibi istibdâle elverişli hale gelir. Semen hükmünde olan bu alacakla da rahatça bir başka şey satın alınabilir. Hanefî ve Mâlikîler'le Hanbelîler'in çoğunluğu ise bunu câiz görmemiştir (Şeybânî, V, 46; İbn Kudâme, IV, 337; Şîrbînî, II, 115).

Cins borçlarında hasarın (damân) intikali için teslim prensibinin (kabz) esas alınması hususunda İslâm hukukçularının görüş birliği bulunduğundan kabzdân önce cins borçlarının hasarının borçluaya ait olduğunda tartışma yoktur (Kâsânî, V, 244-245; İbn Cüzey, s. 252). Ancak kabz terimine farklı anlamlar yükledikleri için mezheplerin hasarın intikal anına dair görüşleri buna paralel olarak farklılık arz etmektedir (bk. KABZ). Öte yandan selem akdinden doğan müslümün fihî borcu için şahsî veya aynî teminatın cevazı tartışılmıştır. Hanbelî mezhebinde tercih edilen görüşe göre selem borcuna karşılık rehin veya kefalet câiz görülmezken diğer üç mezhepte iki tür teminat da câiz görülmüştür. İbn Hazm ise bu hususta kefaleti câiz görmediği halde rehni câiz görmektedir.

İslâm Konferansı Teşkilâtı'na bağlı İslâm Fıkıh Akademisi 1-6 Nisan 1995 tarihlerinde düzenlediği dokuzuncu dönem toplantısında selem akdi ve çağdaş uygulamalarını ele almış, 85 sayılı kararında klasik fikhî görüşlerin ifadesinden sonra selem akdinin finans kurumlarının çeşitli tarım ve sanayi faaliyetlerinin finansında kullanılabileceği, yine bu usulden küçük ölçekli işletmelere makine vb. araçların temininde yararlanılabileceği ve elde edilen ürünlerin üreticiden alınıp pazarlanılabileceği belirtilmiştir. Ayrıca günümüz finans kurumlarının bir kısmınca selem akdini esas alan "sukûk selem" adı altında kıymetli evrak ihracı yapılmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Lisânü'l-'Arab, "slf", "slm" md.leri; Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî, *el-Aşl* (nşr. Ebû'l-Vefâ el-Efgânî), Beyrut 1410/1990, V, 6-10, 46, 48-49; Şâfiî, *el-Üm* (nşr. M. Zührî en-Neccâr), Beyrut 1393, III, 89, 133; Sahnûn, *el-Müdevenne*, IV, 2-74; Taberî, *Câmi'u'l-beyân*, III, 116; İbnü'l-Celâb, *et-Tefrî*

(nşr. Hüseyin b. Sâlim ed-Dehmânî), Beyrut 1408/1987, II, 134-138; İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, IX, 105; Şîrâzî, *el-Mühezzeb*, I, 301; Serahsî, *el-Mebsûṭ*, XII, 135-136, 200; XV, 111; XXIX, 38-39, 54-55, 59, 78, 83; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-taḥṣîl* (nşr. Saîd A'râb), Beyrut 1404/1984, VII, 67-238; Kâsânî, *Bedâ'î*, V, 148, 201, 209, 213-214, 234, 244-245; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-müctehid*, İstanbul 1985, II, 167-174; Fahrreddin er-Râzî, *Mefâtiḥu'l-ğayb*, VII, 94-95; Mutarriżî, *el-Muğrib fî tertibi'l-mu'rib* (nşr. Mahmûd Fâhûrî - Abdülhamîd Muhtâr), Halep 1399/1979; I, 412; İbn Kudâme, *el-Muğnî* (Herrâs), IV, 34, 125-126, 304-346; V, 475; Nevevî, *Ravzâtü'l-lâlibîn* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmevclîd - Ali M. Muavvaz), Beyrut 1412/1992, III, 242-280; Şehâbeddin el-Karâfî, *el-Furûk*, Beyrut, ts. (Dârü'l-ma'rife), III, 247-254, 289-298; İbn Cüzey, *el-Kavâinü'l-fikhiyye*, Libya-Tunus 1982, s. 252; İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâ-mü'l-muvakkafîn* (nşr. Tâhâ Abdürraûf Sa'd), Kahire, ts. (Mektebetü'l-külliyâtü'l-Ezheriyye), II, 3-70; Bâbertî, *el-İnâye* (İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* (Bulak) içinde), V, 341; Bedreddin ez-Zerkeşî, *el-Mensûr fî'l-kavâ'id* (nşr. Teyyîr Fâik Ahmed Mahmûd), Küveyt 1402/1982, I, 102; İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* (Bulak), V, 323-357; Süyûtî, *el-Eşbâh ve'n-nezâ'ir*, Kahire 1378/1959, s. 275-288; Şîrbînî, *Muğnî'l-muhtâc*, II, 102-117; Buhârî, *Keşşâfû'l-kınâf*, III, 288-311; a.mlf., *Şerḥu Munteḥe'l-irâdât*, Beyrut, ts. (Âlemü'l-kütüb), II, 169; Muhammed b. Abdullah el-Haraşî, *Şerḥu Muhtaşan Halil*, Beyrut, ts. (Dârü Sâdir), V, 202-229; Derdîr, *eş-Şerḥu's-şâğir* (nşr. Mustafa Kemâl Vassî), Kahire 1392, III, 196-197, 258, 278-286; Muhammed b. Ahmed ed-Desûkî, *Hâşiye 'ale's-Şerḥi'l-kebir*, Beyrut, ts. (Dârü'l-fikr), III, 195-196; Şevkânî, *Neylü'l-evṭâr*, V, 255-258; İbn Âbidîn, *Reddû'l-muhtâr* (Kahire), V, 188, 209-226; *Mecelle*, md. 380-387; Neẓîh Hammâd, *'Akdü's-selem fî's-şer'ati'l-İslâmiyye*, Dimaşk-Beyrut 1414/1993; Bilal Aybakan, *İslâm Hukukunda Borçların İfasi*, İstanbul 1998, s. 62-72, 139-146, 151-154, 166-169; Ali es-Sâlûs, "et-Taṭbîkâtü's-şerfiyye li-ikâmeti's-sûkî'l-İslâmiyye", *Mecelle-tü Mecma'i'l-fikhi'l-İslâmî*, VIII/2, Cidde 1415/1994, s. 487-511; a.e., IX/1 (1417/1996), s. 663-665; "Seleme", *Mu.F*, XXV, 191-229; J. D. Latham, "Salaḥ", *El²* (İng.), VIII, 899-900; a.mlf., "Salam", a.e., VIII, 914-915; Ali Bardakoğlu, "Seleme", *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (ed. İbrahim Kâfi Dönmez), İstanbul 2006, IV, 1774-1776.

BİLAL AYBAKAN

SELEME b. ÂSİM

(سَلَمَةُ بْنُ عَاصِمٍ)

Ebû Muhammed Seleme
b. Âsım en-Nahvî
(ö. 270/883'ten sonra)

Dil ve kıraat âlimi.

Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Hoca-talebe ilişkilerine bakıldığında Kûfe'de veya çevresinde doğduğu, aynı çevrede yetiştiği söylenebilir. Kûfe dilcileri ve nahivcilerinden olduğu bilinmekle birlikte Hatîb el-Bağdâdî *Târîhu Bağdâd*'ında ona yer verdiğine ve İbnü'l-Cezerî kendisini Bağ-

dâdî nisbesiyle kaydettiğine göre bir müddet Bağdat'ta bulunmuş olmalıdır. Nahvi ve kıraat ilmini Kûfe dil mektebinin önemli isimlerinden Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ'dan aldı; kaynaklar onun yanından ayrılmadığına ve onun eserlerinin en güvenilir râvisi olduğuna özellikle dikkat çekmektedir. Kıraat-i seb'a imamlarından Kisâî'nin râvisi Ebû'l-Hâris'ten istifade edip ondan rivayette bulunduğu gibi kıraat-i aşere imam-larından ve Hamza b. Habîb kıraatinin meşhur iki râvisinden biri olan Halef b. Hişâm'dan kıraat öğrendi. Dil âlimi Halef el-Ahmer'den de faydalandı ve ondan *Kitâb-ü'l-'Aded*'i dinledi. Sa'leb, Muhammed b. Ferec el-Gassânî ve Muhammed b. Yahyâ el-Kisâî, Seleme'den kıraat öğrenip rivayette bulundu. Oğlu Mufaddal b. Seleme kendisinden Arap grameri, sözlük bilimi ve Kur'an ilimleri alanında faydalandı (*Dîa*, XXX, 365). İbnü'l-Cezerî, Seleme b. Âsım'ın 270'ten (883) sonra vefat ettiğini belirtmektedir. *Hedîyyetü'l-'ârifin*'de bu tarih 310 (922) olarak kaydedilirse de hocası Halef el-Ahmer'in 180 (796) yılı civarında, Ferrâ'nın 207'de (822) öldüğü dikkate alındığında bunun doğru olmadığı anlaşılır.

İlmene güvenilen, rivayetleri delil olarak kullanılan, rivayette titizliğiyle tanınan ve kaynaklarda sika, sebt gibi terimlerle değerlendirilen Seleme b. Âsım, Sa'leb'in ifadesine göre Ferrâ'nın meşhur üç öğrencisinden biridir. Bunlar Arap dilinde derinliği olan Ebû Abdullah Muhammed b. Ahmed et-Tuvâl, nahiv ve kıraatle ilgili kitapları ezbere bilen ve rivayet eden Seleme b. Âsım ve ille bilgisine sahip olan Ebû Ca'fer Muhammed b. Abdullah b. Kâdim'dir. Seleme, Ferrâ'nın imlâ ettiği *Me'âni'l-Ḳur'ân* adlı eserini kaleme alanlar içinde yer almış olup İbnü'l-Enbârî'ye göre bu eserin onun tarafından rivayet edilen nüshası en değerlisidir. Zira Seleme, Arap dili-ne ve nahve hâkimiyeti yanında imlâ meclislerine katılanlardan yazdıklarını alır, onlar üzerinde gerekli incelemeleri yapar, tesbit ettiği hataları hocası ile tartışır (Ebû Bekir ez-Zübeydî, s. 137). Kaynaklarda Seleme b. Âsım'ın *Ğarîb-ü'l-ḥadis*, *Kitâb-ü'l-Meslûk* (*el-Memlûk*, *el-Hulûl*) *fi'l-'Arabîyye* (*fi'n-naḥv*) adlı eserleri kaydedilmiş olup bunların günümüze ulaşmış olmadığı bilinmemektedir. Ona ayrıca *Me'â-ni'l-Ḳur'ân* adıyla bir eser nisbet edilir, ancak bunun Ferrâ'nın aynı adı taşıyan kitabının Seleme tarafından kaleme alınan nüshası olması kuvvetle muhtemeldir.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Bekir ez-Zübeydî, *Ṭabakâtü'n-naḥviyyîn ve'l-lugaviyyîn* (nşr. M. Ebû'l-Fazl İbrâhîm), Ka-

hire 1984, s. 137; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Şüvey-mî), s. 305, 307-308; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, IX, 134; Kernâleddin el-Enbârî, *Nüzhetü'l-elibbâ* (nşr. M. Ebû'l-Fazl İbrâhîm), Kahire 1386/1967, s. 146; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebbâ*, XI, 242-243; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât*, II, 56-58; İbnü'l-Cezerî, *Gâyetü'n-Nihâye*, I, 311; *Hediyyetü'l-ârifin*, I, 395; Sezgin, *GAS*, IX, 136; Tayyar Altıkulaç, "Halef b. Hişâm", *DİA*, XV, 237; Süleyman Tülüçü, "Mu-faddal b. Seleme", a.e., XXX, 365.

İDRİS ŞENGÜL

SELEME b. EKVA'

(سلمة بن الأكوع)

Ebû Müslim (Ebû Âmir, Ebû İyâs) Seleme b. Amr b. Sinân el-Ekva' el-Eslemî (ö. 74/693)

Sahâbî.

Medine yakınlarında yaşayan Eslemo-ğulları kabilesi içinde doğdu. Ekva' diye bilinen dedesi Sinân b. Abdullah'a nisbet edilerek İbnü'l-Ekva' olarak anılır. Bedir, Uhud ve Hendek savaşlarında adının geçmemesinden hareketle bu dönemde henüz İslâm'a girmediği veya yaşının küçük olduğu söylenebilir. İlk defa Hudeybiye Antlaşması'nda bulundu; yolunda ölmeye hazır olduğunu belirterek Hz. Peygamber'e biat etti ve bu biatını Resûlullah'ın isteği üzerine iki veya üç defa tekrarladi (Buhârî, "Cihâd", 110; Mizzî, XI, 301). Kendi ifadesine göre yedi gazveye katılmış, ayrıca Resûlullah'ın gönderdiği dokuz seriyeye yer almış, bunlardan birine Hz. Ebû Bekir'in, diğerine Üsâme b. Zeyd'in kumanda ettiğini söylemiştir (Buhârî, "Meğâzî", 45; Müslim, "Cihâd", 148; İbn Sa'd, IV, 305). Hudeybiye'den sonra Gâbe Gazvesi'ne, Hayber'in ve Mekke'nin fethine, Huneyn ve Tâif seferleriyle Tebuk Savaşı'na iştirak etti. Özellikle Gâbe Gazvesi'nde büyük kahramanlık göstererek Hz. Peygamber'in takdirini kazandı. Bir grup Gatafanlı ve Fezâreli, Resûlullah'ın Gâbe mevkiinde otlatılan develerine saldırıp çobanı öldürmüş, yirmi kadar deve ile çobanın annesini alıp götürmüştü. Bunu haber alan Seleme tek başına harekete geçip bir taraftan gür sesiyle etrafa baskını duyurmaya çalıştı, diğer taraftan develeri kurtarmak için yaya olarak yağmacıların peşine düştü, nihayet Zükared denilen su kuyusu başında develeri ve çobanın annesini yağmacıların elinden kurtardı. Medine'ye dönerken, yağmacıları yakalamak üzere yola çıkan Hz. Peygamber ve bir grup müslümanla karşılaştı ve bir müfrezeyle yağmacıların peşine düşmeyi teklif etti. Ancak Resûl-i Ekrem yapılması gerekeni kendisinin yaptığı-

nı belirterek buna gerek kalmadığını söyledi ve onu terkisine alarak Medine'ye döndü (Buhârî, "Meğâzî", 38; Müslim, "Cihâd", 131, 132). Bu gayreti ve cesaretinden dolayı Hz. Peygamber Seleme'yi, "Bugün en iyi piyademiz Seleme'dir" sözleriyle övdü (Taberânî, VII, 16, 20), ona biri piyade, diğeri süvari hissesi olmak üzere iki pay verdi (Müslim, "Cihâd", 132).

Resûlullah'ın kendisini defalarca bineğinin arkasına aldığını, birçok defa başını okşadığını, kendisine ve aile fertlerine hayır dua ettiğini belirten Seleme Resûl-i Ekrem'in yakın çevresinde yer aldı, zaman zaman gönüllü olarak korumalığını yaptı ve avladığı hayvan etlerinden ona ikramda bulundu (Taberânî, VII, 6, 24). Seleme b. Ekva', Hz. Peygamber'in vefatından sonraki dönemde özellikle Kuzey Afrika taraflarına düzenlenen seferlere katılmakla birlikte daha çok hadis rivayeti ve fetva ile meşgul oldu. İyi bir binici, ok atıcı, aynı zamanda güzel ahlâk sahibi ve cömert bir şahsiyet olarak tavsif edilen Seleme, Hz. Osman'ın vefatından sonra Medine yakınındaki Rebeze'ye yerleşerek hayatını burada sürdürdü. Son zamanlarında gözlemini kaybetti. Ölümünden birkaç gün önce bir vesile ile Medine'ye geldi. Ölüm tarihi hakkında farklı görüşler bulunmakla beraber çoğunluğun tercih ettiği rivayete göre 74 (693) yılında seksen yaşlarında burada vefat etti (vefatı ve yaşıyla ilgili farklı görüşler için bk. Hikmet Beşîr Yâsîn, s. 45-47).

Seleme b. Ekva', Resûl-i Ekrem'den başka Hz. Ebû Bekir, Ömer, Osman ve Talha b. Ubeydullah'tan rivayette bulunmuştur. Bazı kaynaklarda onun Hz. Peygamber'den yetmiş yedi hadis naklettiği belirtilmekteyse de son dönemde yapılan bir araştırmada rivayetlerinin sadece *Kütüb-i Sittet*e ile Ahmed b. Hanbel'in *el-Müsned*'inde bir kısmı mükerrer olmak üzere 174'e ulaştığı görülmektedir. Otuz dokuzu sülâsiyyâtta olan bu rivayetlerin on altısı Buhârî ve Müslim tarafından ittifakla rivayet edilmiştir (a.g.e., s. 44-45, 51 vd., 389). Başlıca râvileri oğlu İyâs, hizmetlisi Yezîd b. Ebû Ubeyd, Abdurrahman b. Abdullah b. Kâ'b b. Mâlik, Ebû Seleme b. Abdurrahman, Hasan b. Muhammed b. Hane-fiyye, Zeyd b. Eslem, Yezîd b. Husayfe ve Mûsâ b. İbrâhîm b. Abdurrahman el-Mahzûmî gibi tâbiilerdir. Hikmet Beşîr Yâsîn, *Mervîyyâtü's-şahâbî Seleme b. el-Ekva' fi'l-Kütübî's-sitte ve Muvatta'i Mâlik ve Müsnedi Ahmed* adıyla bir yüksek lisans tezi hazırlamış (1402/1982, Ümmülkurâ Üniversitesi Şeriat Fa-

kültesi), daha sonra bunu yayımlamıştır (Cidde 1404/1984).

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, IV, 45-55; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, IV, 305-308; Halîfe b. Hayyât, *et-Târîh* (nşr. Ekrem Ziyâ el-Ömerî), Riyad 1405/1985, s. 271; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, IV, 69; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâse), s. 323; Taberânî, *el-Mu'cemü'l-kebir* (nşr. Hamîd Abdülmecîd es-Selefi), Beyrut 1405/1985, VII, 5-37; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, II, 87-89; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe* (Bennâ), II, 271-272; Mizzî, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XI, 301-302; Zehebî, *A'lâ-mü'n-nübela'*, III, 326-331; İbn Hacer, *el-İşâbe*, II, 66-67; Hikmet Beşîr Yâsîn, *Mervîyyâtü's-şahâbî Seleme b. el-Ekva' fi'l-Kütübî's-sitte ve Muvatta'i Mâlik ve Müsnedi Ahmed*, Cidde 1404/1984; Hüseyin Algül, "Gâbe Gazvesi", *DİA*, XIII, 267-268.

HASAN CİRİT

SELEME b. HİŞÂM

(سلمة بن هشام)

Ebû Hâşim Seleme b. Hişâm b. el-Mugîre el-Mahzûmî el-Kureşî (ö. 14/635)

Sahâbî.

Kureys'in en itibarlı kollarından Benî Mahzûm'a mensuptur. Ebû Cehil'in ve Mekke'nin fethi esnasında müslüman olan Hâris b. Hişâm'ın kardeşi, Hâlid b. Velîd'in amcasının oğludur. Annesi şair sahâbilerden ve ilk müslümanlardan Dubâa bint Âmir'dir. Mekke döneminde İslâmiyet'i kabul eden Seleme ilk müslümanların pek çoğu gibi müşriklerden işkence gördü ve Habeşistan'a hicret etmek zorunda kaldı. İleri gelen müşriklerden bir kısmının müslüman olduğuna dair yayılan asılsız haberler üzerine bir grup arkadaşıyla birlikte Mekke'ye döndü. Medine'ye hicret etmek istediğinde kendisine izin verilmediği gibi Ebû Cehil tarafından hapsedildi, aç ve susuz bırakıldı (İbn Sa'd, IV, 130-131). Hz. Peygamber, Medine'ye hicret ettikten sonra Mekke'de kalan Seleme ve onun durumundaki diğer müslümanlar için çok üzüldü ve uzun süre sabah namazlarında rûkûdan kalktıktan sonra kunut yaparak, "Allahım! Velîd b. Velîd, Seleme b. Hişâm, Ayyâş b. Ebû Rebîa ve Mekke'deki diğer güçsüzleri kâfirlerin elinden kurtar" diye dua etti (Buhârî, "Ezân", 128, "Cihâd", 98, "Da'âvât", 58; Müslim, "Mesâcid", 294-295). Bir müddet sonra Velîd b. Velîd hapisten kurtulup Medine'ye gitti. Resûl-i Ekrem, Ayyâş ile Seleme'nin işkence altında olduklarını öğrenince onu tekrar Mekke'ye göndererek birlikte kaçmalarını emretti. Müslümanlar Umretü'l-kazâ'dan dönerken Seleme ve arkadaşları da Mekke'den kaçarak onlara yetişti. Müşrikler, Hâlid b. Ve-